

27.10.2017

Östersundom-toimikunta
Helsingin kaupunki
helsinki.kirjaamo@hel.fi

Viite

Lausuntopyyntö 5.5.2017

Luonnonsuojelulain 65 §:n mukainen lausunto Östersundomin yhteisen yleiskaavan Natura-arvioinnista

Östersundom-toimikunta pyytää Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista lausuntoa Natura-arvioinnista, joka käsittelee Östersundomin yhteisen yleiskaavan Suora metro –vaihtoehdon vaikutuksia Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet (FI0100065) sekä Sipoonkorpi (FI0100066) Natura 2000 -alueisiin. Arvioinnin ovat laatineet yhteistyössä Sito Oy ja Ympäristösuunnittelu Enviro Oy.

Yleiskaavaehdotuksen keskeinen sisältö

Östersundomin alueelle ollaan laatimassa Helsingin, Vantaan ja Sipoon yhteistä yleiskaavaa. Yleiskaavan tavoitteena on avata tehokkaaseen joukkoliikenteeseen perustuvalla kaupunkimaisella taajamarakenteelle laajentumissuunnan itään. Nykyisin kaava-alue on pääosin maaseutua, joka sijaitsee Helsingin ja Vantaan tiiviin kaupunkirakenteen reunalla.

Kaava mahdollistaa asuntojen rakentamisen noin 80 000-100 000 uudelle asukkaalle ja alueelle on arvioitu syntyvän 15 000-30 000 uutta työpaikkaa. Suunniteltu maankäyttöratkaisu perustuu tehokkaaseen joukkoliikennejärjestelmään, jonka rungon muodostaa metrorata Mellunmäestä Majvikiin.

Yleiskaavassa määritellään laajat yhtenäiset rakentamisalueet, niihin liittyvät liikennejärjestelmän perusratkaisut sekä laajat yhtenäisenä säilyvät viheraluekokonaisuudet sekä niitä yhdistävät viheryhteydet. Rakentamisalueet muodostavat rannikon suuntaisen taajamarakenteen, joka rajoittuu pohjoisessa Sipoonkorven kansallispuistoa reunustavaan metsäalueeseen ja etelässä Salmenkallion selvitysalueeseen, mereen sekä Mustavuoren ja Östersundomin lintuvesien Natura- ja luonnonsuojelualueisiin. Luontoalueita yhdistävät pohjois-eteläsuuntaiset viherkäytävät jakavat taajamarakenteen osiin.

Östersundomin yleiskaava oli ehdotuksena nähtävillä keväällä 2015. Uudenmaan ELY-keskus antoi kaavaehdotuksen Natura-arvioinnista 2.4.2015 luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisen lausunnon, jossa ELY-keskus katsoi, että suunniteltu maankäyttö merkittävästi heikentää Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet Natura-alueen suojelun perusteena olevista luonnonarvoista lintudirektiivin liitteen I lajeja pyy, kehrääjä ja ruisrääkkä, luontodirektiivin liitteen I luontotyyppiä kasvipeitteiset silikaattikalliot sekä Natura-alueen eheyttä.

Yleiskaavaehdotuksen valmistelua on jatkettu vuosina 2015–2017. Kaa-vaehdotus on muuttunut paljon ja tarkastelussa olleista metrolinjaus- ja maankäyttövaihtoehdoista on päädytty ns. suoraan metrolinjaukseen. Salmenkallio ja siihen liittyvät Talosaaren ja Ribbingön alueet on merkitty selvitysalueeksi, jonka maankäyttö ratkaistaan myöhemmin erillisellä osayleiskaavalla. Metrolinjaus on suoristettu niin, ettei se kulje lähellä Natura-alueita sijaitsevan Salmenkallion alueen kautta.

Östersundomin alueen maakuntakaavaa uudistetaan rinnan yleiskaavan kanssa. ELY-keskus antoi 7.6.2017 luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisen lausunnon maakuntakaavaehdotuksen Natura-arvioinnista.

ELY-keskus katsoi, että Östersundomin alueen maakuntakaavaehdotus aiheuttaisi Natura-arvioinnissa esitetyistä lieventämistoimista huolimatta merkittävästi heikentäviä vaikutuksia Mustavuorenlehto ja Östersundomin lintuvedet (FI0100065) Natura 2000 -alueen suojelun perusteena oleville luonnonarvoille, mutta merkittävät vaikutukset voidaan välttää, jos Salmenkallion-Talosaaren valkoisena merkityn alueen maankäyttö ratkaistaan siten, että Salmenkallion alueet merkitään liikkumisrajoitustarpeen osalta suojelualueena ja muutoin säilytetään alue pääosin rakentamattomana nykyisen kaltaisessa käytössä merenlahtien muodostaman ekologisen kokonaisuuden turvaamiseksi. Tällä muutoksella vältetään kehrääjään, pyyhyn, silikaattikallioihin ja lehtoihin sekä Natura-alueen eheyteen kohdistuvat merkittävästi heikentävät vaikutukset. Lisäksi Suomessa metrovaihtoehdossa Salmenkallion alueelta Sipoonkorpeen ekologisen metsäyhteytenä toimivan virkistysalueen rajausta laajennetaan vastaamaan Natura-arvioinnissa esitettyä vaatimusta. Tällä vältetään pyyhyn ja Natura-alueen eheyteen kohdistuvat merkittävästi heikentävät vaikutukset.

UUDENMAAN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUKSEN LAUSUNTO

Arviointimenettely

Luonnonsuojelulain 65 §:n mukaan jos hanke tai suunnitelma joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen niitä

luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon, hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on asianmukaisella tavalla arvioitava nämä vaikutukset. Sama koskee sellaista hanketta tai suunnitelmaa alueen ulkopuolella, jolla todennäköisesti on alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia.

Luvan myöntävän tai suunnitelman hyväksyvän viranomaisen on valvottava, että edellä tarkoitettu arviointi on tehty. Viranomaisen on pyydettävä arvioinnista lausunto elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta ja siltä, jonka hallinnassa luonnonsuojelualue on. Lausunto on annettava viivytyksettä ja viimeistään kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun lausuntopyyntö on saapunut elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen

Luonnonsuojelulain 66 §:n mukaan viranomainen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen taikka hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos 65 §:n tarkoittama arviointi- ja lausuntomenettely osoittaa hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon.

Maankäyttö- ja rakennuslain 197 §:n mukaan kaavaa hyväksyessä ja vahvistettaessa on noudatettava mitä luonnonsuojelulain 10 luvussa säädetään. Kaavan hyväksyminen edellyttää siten arviointi- ja lausuntomenettelyn kautta saatua varmuutta merkittävästi heikentävien vaikutusten poissulkemisesta.

Uudenmaan ELY-keskus toteaa, että luonnonsuojelulain 65 ja 66 §:n mukaisen arviointi- ja hyväksymismenettelyn soveltamisessa on otettava myös huomioon luontodirektiivin 6 artiklan 3 kohtaa koskeva Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tulkinta. Tuomioistuimen ratkaisun C-127/02 mukaan hanke tai suunnitelma voidaan hyväksyä vasta silloin, kun ei ole olemassa tieteelliseltä kannalta järkevää epäilyä hankkeen tai suunnitelman vahingollisista vaikutuksista Natura 2000 -alueen valinnan perusteisiin. Vaikutusten arviointiin sovelletaan varovaisuusperiaatetta.

Arvioinnin asianmukaisuus

Östersundomin yleiskaavaehdotuksen todennäköiset vaikutusmuodot sekä vaikutusalue on arvioinnissa tunnistettu ja arviointi on kohdennettu vaikutusten näkökulmasta oikein arvioinnin kohteena olevien Natura-alueiden suojelun perusteena oleviin luontotyyppeihin ja lajeihin. Myös yhteisvaikutuksiin muiden tiedossa olevien hankkeiden ja suunnitelmien kanssa on kiinnitetty arvioinnissa huomiota.

Natura-arviointi on laadittu asiantuntija-arvioina ja perustuu olemassa olevaan tietoon alueen luontotyypeistä ja lajeista. Arvioinnin tietolähteinä on käytetty Natura 2000 -tietolomakkeen lisäksi mm. Vuosaaren sataman linnustoseurannan aineistoa vuosilta 2001–2011 (Yrjölä ym. 2012) sekä

luontodirektiivin luontotyyppien kartoitusta Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet Natura-alueella (Heinonen 2009). Sipoonkorven osalta on käytetty mm. Metsähallituksen laatimaa kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaa. Arviointiraportista käy ilmi, että muutakin lähdeaineistoa on käytetty hyvin laajasti arvioinnin tukena.

Arvioinnissa on huomioitu myös syksyllä 2016 nähtävillä ollut Ympäristöministeriön esitys Natura 2000 -verkoston täydentämisestä ja tietojen ajantasaistamisesta. Uusiin tietolomakkeisiin kirjattujen suojeluperusteiden osalta arviointia ei kaikilta osin ole puutteellisen tiedon vuoksi voitu tehdä luonnonsuojelulain edellyttämällä tarkkuudella. Tähän on syytä kiinnittää jatkosuunnittelussa huomiota, koska luonnonsuojelulain Natura 2000 -verkostoa koskevat erityissäädökset tulevat sovellettavaksi myös uusien suojeluperusteiden osalta siinä vaiheessa, kun valtioneuvosto tekee päätöksen tietojen ajantasaistamisesta.

ELY-keskus toteaa, että se antaa tässä vaiheessa LSL 65 §:n mukaisen lausunnon vain voimassa oleviin Natura-alueiden suojelun perusteena oleviin luontotyypeihin ja lajeihin kohdistuvien vaikutusten merkittävästä. Tältä osin vaikutuksia on kokonaisuutena arvioiden selvitetty tavalla, joka täyttää luonnonsuojelulaissa tarkoitetun asianmukaisuuden vaatimukset.

Vaikutukset Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet Natura-alueeseen

Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet (FI0100065) sisältyy Natura 2000 -verkostoon sekä lintu- että luontodirektiivin mukaisena alueena (SPA ja SAC). Natura-alue koostuu neljästä erillisestä osa-alueesta ja sen kokonaispinta-ala on noin 355 ha. Alueen suojeluperusteena on yhdeksän luontodirektiivin liitteen I luontotyyppiä ja yksi liitteen II laji sekä 11 lintudirektiivin liitteen I lintulajia ja seitsemän säännöllisesti tavattavaa muuttolintulajia.

Vaikutukset luontodirektiivin luontotyypeihin

Uuteen yleiskaavaehdotukseen tehdyt muutokset ovat vähentäneet tehokasta rakentamista Natura-alueen välittömässä läheisyydessä. Natura-alueeseen rajautuen kaavaehdotuksessa on osoitettu enimmäkseen ulkoilu- ja virkistysalueita sekä selvitysalue, jolloin uusi maankäyttö ei kohdistu suoraan Natura-alueen reunaosiin. Natura-alueen suojelun perusteena oleviin luontotyypeihin kohdistuvat vaikutukset voivat aiheutua sen vuoksi lähinnä välillisesti mm. virkistyskäyttöpaineen merkittävän kasvun ja vesitasapainossa tapahtuvien muutosten seurauksena.

Natura-arvioinnin perusteella uuden yleiskaavaehdotuksen todennäköiset heikentävät vaikutukset kohdistuvat ensisijaisesti suojelun perus-

teena olevista luontotyypeistä kulumiselle herkkiin kasvipeitteisiin silikaattikallioihin ja boreaalisiin lehtoihin. Muihin luontotyyppeihin heikentävät vaikutukset jäävät arvioinnin mukaan merkitykseltään vähäisiksi tai vaikutuksia ei ole lainkaan. ELY-keskus pitää johtopäätöstä pääosin perusteltuna, mutta viittaa aikaisemmasta yleiskaavaehdotuksesta antamaansa Natura-lausuntoon ja korostaa lieventämistoimien tärkeyttä, mm. hulevesien hallintaa jo rakentamisvaiheessa merenlahtiin ja niiden ranta-alueille kohdistuvien haitallisten vaikutusten vähentämiseksi.

Boreaalisten lehtoihin kohdistuvien vaikutusten merkittävyyden näkökulmasta uusi yleiskaavaehdotus ei sisällä olennaisia muutoksia, joten ELY-keskus viittaa tältä osin 2.4.2015 annettuun Natura-lausuntoon.

ELY-keskus korostaa, että kasvipeitteiset silikaattikalliot -luontotyyppi on erityisesti Kasabergetin alueen keskeinen suojeluperuste. Natura-arvioinnin mukaan luontotyyppiin voi kohdistua kohtalaisen kielteisiä vaikutuksia, vaikka pääosa ulkoilusta ja muusta liikkumisesta kanavoituisi Natura-alueen ulkopuolelle. ELY-keskus katsoo, että virkistyskäytön ohjaimiseen liittyy epävarmuustekijöitä, koska sitä ei voida sitovasti ohjata tai ratkaista yleiskaavalla tai muutoinkaan kaavoituksen keinoin. Kun otetaan huomioon kaavaehdotuksessa Kasabergetin välittömään läheisyyteen Länsisalmen alueelle osoitettu metroasema ja siihen liittyvä tehokas rakentaminen, ELY-keskuksen näkemyksen mukaan, varovaisuusperiaate huomioiden, merkittävästi heikentävien vaikutusten mahdollisuus voidaan riittävällä varmuudella sulkea pois vain rajoittamalla Natura-alueelle kohdistuvaa virkistyskäyttöä. Yleiskaavassa tämä edellyttää Natura-aluetta selvästi laajemman alueen varaamista luonnonsuojelualueena, jolloin liikkumista voidaan rauhoitusmääräyksiin sitovasti ohjata ja rajoittaa kulutukselle vähemmän herkille alueille.

Virkistyskäytön rajoittamistarpeen osalta ELY-keskus viittaa myös Östersundomin alueen maakuntakaavaehdotuksen Natura-arviointiin ja siitä 7.6.2017 annettuun LSL 65 §:n mukaiseen lausuntoon.

Vaikutukset luontodirektiivin liitteen II lajiin

Korpihohtosammal on tavattu Mustavuoren alueella. Lajista ei ole tehty havaintoja viime vuosina, mutta Natura-alueella on edelleen lajille sopivia kasvupaikkoja. Uuden yleiskaavaehdotuksen toteuttamisen seurauksena virkistyskäyttö lisääntyy Mustavuoren alueella. Natura-arvioinnin mukaan lajin elinympäristöt sopivat huonosti ulkoiluun ja alueella liikkuminen kohdistuu valtaosin olemassa oleville merkityille reiteille, eikä vaikutusten tällä perusteella arvioida heikentävän lajin elinolosuhteita. ELY-keskus yhtyy tähän näkemykseen. Lajille soveltuvat elinympäristöt sijaitsevat myös luonnonsuojelulla toteutettavaksi osoitetulla alueella, joka mahdollistaa tarvittaessa liikkumisen rajoittamisen suojelualueen rauhoitusmääräyksillä.

Vaikutukset lintudirektiivin liitteen I lajeihin ja muuttolintulajeihin

Yleiskaavaehdotuksessa osoitetusta maankäytöstä ei aiheudu suoria muutoksia suojelun perusteena olevien lintulajien elinympäristöihin Natura-alueella. Muutokset kohdistuvat Natura-alueen ympäristöön ja Natura-alueen virkistyskäyttöön, joka lisääntyy nykytilanteeseen verrattuna merkittävästi uuden rakentamisen myötä.

Natura-arvioinnin mukaan linnustoon kohdistuvia pitkän aikavälin vaikutuksia on hankala arvioida, jolloin muutokset tulevat helposti aliarvioituksi. Kaavan lopullinen vaikutus Natura-alueen suojelun perusteena oleviin lajeihin on todennäköisesti suurempi kuin mitä Natura-alueella sijaitsevien reviirien ja kaavaehdotuksen rakentamisalueiden perusteella voidaan lajikohtaisesti arvioida. ELY-keskus pitää tätä arvioinnissa esitettyä huomiota tärkeänä. Se alleviivaa myös vaikutusten pitkäaikaisen seurannan tarvetta.

Natura-arviointi osoittaa, että uudessa yleiskaavaehdotuksessa osoitulla laajamittaisella maankäytön muutoksella Natura-alueen läheisyydessä on edelleen heikentäviä vaikutuksia moniin Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet Natura-alueen suojelun perusteena olevista lintulajeista. Aikaisempaan yleiskaavaehdotukseen verrattuna rakentamisen painopisteen siirtyminen Uuden Porvoontien pohjoispuolelle, metrolinjauksen ja siihen liittyvän tehokkaan rakentamisen siirtyminen Salmenkallion alueelta pohjoisemmaksi Länsisalmeen sekä Salmenkallion-Talosaaren alueiden jättäminen kaavaehdotuksessa maankäytön ulkopuolelle selvitysalueena vähentävät kokonaisuutena arvioiden linnustoon kohdistuvia haitallisia vaikutuksia.

ELY-keskus katsoo, että pääosalle suojelun perusteena olevista lintulajeista uuden kaavaehdotuksen heikentävät vaikutukset jäävät arvioinnin mukaisesti vähäisiksi tai enintään kohtalaisiksi, kun yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa mm. uusien ulkoilureittien sijoittelussa ja muutoinkin liikkumisen ohjaamisessa huomioidaan lajien elinympäristövaatimukset sekä turvataan Natura-alueen merenlahtiin liittyvien niitty- ja peltoaluiden säilyminen.

Uudenmaan ELY-keskus katsoi 2.4.2015 antamassaan Natura-lausunnossa, että aikaisemman yleiskaavaehdotuksen vaikutukset olivat lintudirektiivin liitteen I lajien, kehrääjä, pyy ja ruisrääkkä osalta merkittävästi heikentäviä. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan myös uuden kaavaehdotuksen suurimmat heikentävät vaikutukset kohdistuvat ensisijaisesti näiden lajien elinympäristöihin.

Vaikutukset kehrääjään

Uudessa yleiskaavaehdotuksessa kehrääjän tärkeät elinympäristöt Natura-alueeseen rajautuvalla Salmenkallion-Kantarnäsbergetin alueella on

merkitty selvitysalueena, jonka maankäyttö päätetään myöhemmin. Selvitysalueetta koskee kaavamääräys, jonka mukaan alueelle ei saa sijoittaa uusia rakennuksia ja Natura-alueen suojelun perusteena olevien luonnonarvojen säilyttämiseksi on laadittava luonnonhoidon ja virkistyskäytön ohjaussuunnitelma. Natura-alueen välittömään läheisyyteen sen pohjoispuolelle on osoitettu Länsisalmen metroasema ja siihen liittyvää tehosta rakentamista.

Natura-arvioinnin mukaan kehrääjän esiintymisen kannalta tärkein alue on Salmenkallion, Kantarnäsbergetin ja Kasabergetin-Labbackan muodostama kokonaisuus. Kehräjäreviirien säilyminen on arvioinnin mukaan riippuvainen selvitysalueen kaavamääräyksessä mainitun luonnonhoitoa ja virkistyskäyttöä ohjaavan suunnitelman onnistumisesta. Natura-alueen kehrääjiin kohdistuvien vaikutusten arviointiin todetaan liittyvän epävarmuutta. Yleiskaavan toteutuessa Salmenkallion alueen virkistyskäyttö lisääntyy merkittävästi ja kehrääjälle sopivien ravinnonhankintapaikkojen määrä pesimäpaikkojen ulkopuolella vähenee. Arvioinnin mukaan vaikutuksia voidaan lieventää kaavamääräyksin ja virkistyskäyttöä ohjaavalla suunnitelmalla, mutta haitallisia vaikutuksia ei voida kokonaan estää. Kehrääjien määrä Salmenkallion-Kantarnäsbergetin alueella todennäköisesti vähentyy ja tämä voi heijastua Natura-alueelle, jossa lajin esiintyminen muuttuu aiempaa epäsäännöllisemmäksi. Natura-arvioinnissa katsotaan, että kehrääjän pesimisedellytykset Natura-alueella kuitenkin säilyvät. Salmenkallion alueen käyttöä ohjaavien määräysten toteutuminen lieventää kehrääjään kohdistuvia haittoja, eikä vaikutuksia voida pitää arvioinnin mukaan merkittävänä, sillä laji ei esiinny Natura-alueella vuosittain. Uudenmaan ELY-keskus ei yhdy tähän näkemykseen.

ELY-keskus toteaa, että Natura-alue ja siihen itäpuolella rajautuva Salmenkallion-Kantarnäsbergetin metsäalue lähiympäristöineen on nykyisin vähäisessä virkistyskäytössä ja kehrääjälle erinomaista elinympäristöä sopivien, lähellä toisiaan sijaitsevien kallioisten pesimämetsien ja ympäristön monipuolisten ruokailualueiden ansiosta. Natura-arvioinnin mukaan kehrääjän esiintyminen Natura-alueella olisi satunnaista, eikä laji esiinny alueella vuosittain. ELY-keskus ei yhdy tähän tulkintaan, joka perustuu lähinnä jo melko vanhaan Vuosaaren sataman linnustonseuran aineistoon vuosilta 2002–2011. Tuoreessa vuonna 2015 tehdyssä selvityksessä (Solonen 2015) Natura-alueella ja Salmenkallion-Kantarnäsbergetin alueella havaittiin kuusi kehrääjän reviiriä, joista kolme sijoitui Natura-alueelle. Myös BirdLife Suomen ylläpitämään TIIRA-lintuhavaintopalveluun on tallennettu kehrääjästä Natura-alueelta vuosittain reviiriin viittaavia havaintoja v. 2010–2017. ELY-keskus katsoo näiden aineistojen osoittavan selkeästi, että kehrääjän esiintyminen Natura-alueella on säännöllistä ja vuosittaista.

Kehräjä on herkkä häiriöille ja sen pesimäpaikat sijaitsevat syrjässä asutuksesta ja ihmisten kulkureiteistä. Vaikka rakentamista ei uudessa yleis-

kaavaehdotuksessa ole osoitettu suoraan kehrääjän tärkeimmille elinympäristöille Salmenkallion alueella, metroasema ja siihen liittyvää tehosta rakentamista on osoitettu Natura-alueeseen kuuluvan Kasabergetin ja Salmenkallion alueen välittömään läheisyyteen Länsisalmeen. Kaavaehdotuksen toteutuminen merkitsee väistämättä virkistyskäytön määrän moninkertaistumista kehrääjän tärkeissä elinympäristöissä nykyiseen verrattuna.

Natura-arviointi osoittaa, että kehrääjään kohdistuu heikentäviä vaikutuksia esitetystä lieventämistoimista huolimatta. Natura-alueen kehrääjiin kohdistuvien vaikutusten arviointiin on todettu liittyvän epävarmuutta. Käytännössä vaikutukset kehrääjään ovat täysin riippuvaisia selvitysalueen kaavamääräyksessä mainitun luonnonhoitoa ja virkistyskäyttöä ohjaavan suunnitelman onnistumisesta.

ELY-keskus katsoo, että kehrääjään kohdistuvien vaikutusten lieventämiseksi selvitysalueen kaavamääräyksen mukainen virkistyskäytön ohjaaminen ei ole riittävä toimenpide, vaan kehrääjän elintavat ja häiriöherkyys huomioiden se edellyttää käytön merkittävää rajoittamista tai jopa kieltämistä lajin tärkeimmillä elinympäristöillä pesimäaikana. Alueen osoittaminen yleiskaavaehdotuksessa selvitysalueena ei riittävällä varmuudella sulje pois kehrääjään kohdistuvia haitallisia vaikutuksia. ELY-keskus katsoo, että alueet, joilla virkistyskäytön rajoittaminen tai kieltäminen on merkittävien vaikutusten lieventämiseksi tarpeen, tulee osoittaa yleiskaavassa luonnonsuojelualueina. Käytännössä tämä tarkoittaa Salmenkallion-Kantarnäsbergetin metsäalueen merkintää yleiskaavassa luonnonsuojelualueena. Tarvittavien käytön rajoitusten, mm. liikkumisrajoitusten, asettaminen on sitovasti mahdollista vain perustettavan luonnonsuojelualueen rauhoitusmääräyksissä.

Edellä kuvatuilla muutoksilla korjattuna yleiskaava ei ELY-keskuksen näkemyksen mukaan aiheuta kehrääjään kohdistuvia merkittävästi heikentäviä vaikutuksia.

Vaikutukset pyyhyn

Alueen pyykanta painottuu kehrääjää selvästi voimakkaammin Natura-alueen metsiin Mustavuoren ja Labbackan-Kasabergetin alueelle. Muutokset Natura-alueen ulkopuolella eivät todennäköisesti uhkaa lajin säilymistä sen vuoksi yhtä voimakkaasti. Uudessa yleiskaavaehdotuksessa metrolinjauksen ja siihen liittyvän rakentamisen siirtäminen pois Salmenkallion alueelta säilyttää aikaisempaa laajemmin pyylle sopivaa yhteistä metsäaluetta.

Pyyn kannalta kriittiseksi tekijäksi varsinkin pitkällä aikavälillä muodostuu Mustavuoren lehto-Östersundomin lintuvedet Natura-alueen ja Sipoonkorven metsäalueen välisen metsäyhteyden säilyminen. Nykytilanteessa pyyt voivat liikkua yleiskaava-alueella leveällä vyöhykkeellä Natura-alueiden välillä. Yleiskaavan toteutuessa metsäalueiden kytkeytyneisyys

heikkenee olennaisesti ja ainoaksi metsäyhteydeksi on jäämässä Salmenkallion alueen pohjoispuolella oleva metsäalue.

Yleiskaavaehdotuksessa metsäyhteyden päälle on osoitettu vaiheistettu rakentamisalue, jonka toteuttaminen edellyttää kaavamääräyksen mukaan Mustavuoren ja Sipoonkorven välille korvaavan ekologisen yhteyden kehittämistä ja sen ekologisen toimivuuden osoittamista.

Korvaava ekologinen yhteys on osoitettu kaavassa ekologisen yhteyden kehitettävänä osana Mustavuoresta Westerkullan peltoalueen itäreunan kautta kohti Sipoonkorpea. Kaavamääräyksessä edellytetään huomioon otettavan pyyn liikkumisen kannalta tärkeiden kulkuyhteyksien säilyttäminen ja/tai kehittäminen riittävän puustoisina ja leveinä.

Natura-arvioinnin johtopäätöksenä on, että yleiskaavan toteutuminen ei vähennä pyyn elinympäristöjä Natura-alueella, mutta heikentää pyyn kulkuyhteyksiä Mustavuoren ja Sipoonkorven pyypopulaatioiden välillä. Pyiden liikkumismahdollisuudet eivät kuitenkaan kokonaan esty. Pyyhyn kohdistuvat vaikutukset ovat arvioinnin mukaan riippuvaisia myös selvitysalueelle tehtävästä luonnonhoidon ja virkistyskäytön ohjaussuunnitelmasta ja sen toimivuudesta. Yleiskaavan heikentävät vaikutukset eivät arvioinnin mukaan muodostu merkittäviksi edellyttäen pyyn tiukkaa huomiota ottamista jatkosuunnittelussa. Arvioinnin mukaan ei ole kuitenkaan takeita, että kehitettävä ekologinen yhteys alkaisi toimia pyiden kulkuyhteytenä.

Uudenmaan ELY-keskus pitää Mustavuoren lehto-Östersundomin lintuvedet Natura-alueen ja Sipoonkorven metsäalueen välisen metsäyhteyden säilymistä vaikutusten merkittävyyden näkökulmasta hyvin kriittisenä sekä pyyn että kokonaisuutena Natura-alueen eheyden kannalta. Tähän on kiinnitetty huomiota sekä aikaisemman yleiskaavan että Östersundomin alueen maakuntakaavaehdotuksista annetuissa LSL 65 §:n mukaisissa lausunnoissa - viimeksi maakuntakaavaehdotuksen Natura-arvioinnista 7.6.2017 annetussa lausunnossa.

Salmenkallion pohjoispuolella olevan metsäalueen toimivuutta ekologisenä yhteytenä on tarkasteltu varsin yksityiskohtaisesti Östersundomin alueen maakuntakaavaehdotuksen Natura-arvioinnissa. ELY-keskus pitää siinä esitettyä rajausta ekologisen toimivuuden säilyttämiseksi vähimmäisvaatimuksena. Yleiskaavaehdotuksessa vaiheistettuna rakentamisalueena esitetty metsäyhteys ei ole riittävä, kun ottaa huomioon, että sen viereen on osoitettu Länsisalmen metroasema ja siihen liittyvää tehokasta kaupunkimaista rakentamista. Natura-arvioinnin ekologista verkostoa käsittelevään kappaleessa on koottu olemassa olevaan tutkimus- ja selvitystietoon perustuen ekologisen käytävän mitoitukselle asetettuja vaatimuksia. Natura-alueiden välinen metsäyhteys on ELY-keskuksen näkemyksen mukaan rinnastettavissa merkittäviä luonnon ydinalueita yhdistäväksi, eikä yleiskaavaehdotuksessa esitetty ratkaisu täytä varsinkin yhteyden leveydelle asetettuja vaatimuksia.

ELY-keskus pitää kuitenkin sinänsä mahdollisena ratkaisuna yleiskaavassa esitettyä rakentamisen vaiheistamista ja korvaavan metsäyhteyden kehittämistä, jos sen ekologisesta toimivuudesta metsälajiston, erityisesti pyyn, kulkuyhteytenä voidaan varmistua. Vaiheistamisessa tulee kuitenkin varovaisuusperiaatetta noudattaen turvata nykyisen metsäyhteyden säilyminen ekologisesti toimivana siihen saakka. Yleiskaavaluonnoksessa esitetty rajaus ei täytä tätä vaatimusta, koska mittava rakentaminen reunavaikutuksineen ja voimakkaasti kasvava virkistyskäyttö heikentävä olennaisesti liian kapeaksi jäävän metsäyhteyden toimivuutta.

ELY-keskuksen näkemyksen mukaan arviointi osoittaa, että toimivan ekologisen metsäyhteyden säilyttäminen Mustavuoren alueelta Sipoonkorpeen on pyyhyn kohdistuvien vaikutusten merkittävyyden kannalta olennainen tekijä. Merkittävästi heikentävien vaikutusten poissulkeminen edellyttää ELY-keskuksen näkemyksen mukaan Salmenkallion alueelta pohjoiseen suuntautuvan metsäyhteyden säilyttämistä esitettyä selvästi leveämpänä, vähintään siinä laajuudessa kuin maakuntakaavaehdotuksen Natura-arvioinnissa ja siitä ELY-keskuksen 7.6.2017 antamassa lausunnossa on tarkemmin määritelty. Yhteyden korvaaminen on mahdollista, jos tilalle onnistutaan kehittämään metsälajiston, erityisesti pyyn, kannalta toimiva kulkuyhteys. Kehitettävän yhteyden toimivuus tulee varmistaa ennen nykyisen yhteyden heikentämistä rakentamisella. Kuten Natura-arvioinnissakin todetaan, liittyy tähän huomattavaa epävarmuutta, ja sen vuoksi toimivuuden osoittamiseksi on tarpeen tehdä seuranta.

ELY-keskus toteaa, että kehrääjän elinympäristöjen osoittaminen suoje-lualueena vähentää olennaisesti myös pyyn pesimäympäristöihin kohdistuvia virkistyskäytön heikentäviä vaikutuksia.

Vaikutukset ruisrääkkään

Ruisrääkän reviirit sijaitsevat Mustavuoren-Östersundomin alueella pääosin Natura-alueeseen rajautuvilla pelloilla ja Vuosaaren täyttömäellä. Natura-alueella laji elää Kapellvikenin ja Karlvikenin rantaniityillä sekä Porvarinlahden pohjoisrannalla.

Uudessa yleiskaavaehdotuksessa rakentamista ruisrääkälle tärkeiden elinympäristöjen läheisyydessä on vähennetty. Ruisrääkälle tärkeä Kapellvikenin länsi- ja pohjoisranta on merkitty viheralueeksi ja luonnontilaisena säilytettäväksi ulkoilualueeksi. Kaavamerkinnot turvaavat arvioinnin mukaan Natura-alueeseen rajautuvien, ruisrääkälle tärkeiden ranta-alueiden säilymisen noin sadan metrin leveydeltä, joten lajin elinympäristöt Natura-alueella ja sen välittömässä lähiympäristössä säilyvät. Ranta-alueiden lähelle perustettavat uudet ulkoilureitit, lisääntyvä virkistyskäyttö ja ruisrääkän väheneminen kaavan muutosalueilla voivat silti heikentää lajin esiintymistä myös Natura-alueella.

Natura-arvioinnin mukaan ruisrääkän säilyminen Natura-alueella edellyttää lajin tarkkaa huomioon ottamista ulkoilureittien suunnittelussa ja Natura-alueisiin rajautuvan rantavyöhykkeen hoidossa.

ELY-keskuksen yhtyy arvioinnin johtopäätökseen, että ruisrääkkään kohdistuvia vaikutuksia on mahdollista lieventää Natura-alueeseen rajautuvien virkistys- ja ulkoilualueiden tarkemmalla suunnittelulla siten, etteivät ne muodostu merkittävästi heikentäviksi.

Yhteisvaikutukset

Östersundomin yleiskaavaehdotuksen yhteisvaikutusten arvioinnissa on tarkasteltu seuraavia vireillä olevia tai jo toteutuneita hankkeita ja suunnitelmia: Helsingin uusi yleiskaava, Länsisalmi-Vuosaari 400 kilovoltin voimajohto, Vuosaaren satama ja maaliikenneyhteydet, Porvarinlahden Vikkullan pienvenesatama sekä Vuosaaren monipolttoainevoimalaitos.

ELY-keskus katsoo, että pääosalla edellä mainituista hankkeista ja suunnitelmista ei ole sellaisia kumuloituvia yhteisvaikutuksia yleiskaavaehdotuksen kanssa, jotka olisivat ratkaisevia heikentävien vaikutusten merkittävyyttä arvioitaessa, kun otetaan huomioon mm. niiden toteutumisen erilainen ajoittuminen ja hankekohtaisesti suunnitellut lieventämistoimenpiteet.

ELY-keskus on katsonut aikaisemmassa Natura-lausunnossaan, että Helsingin yleiskaavassa 2002 Pohjois-Vuosaareen osoitettu rakentaminen voimistaa Mustavuoren lehto-Östersundomin lintuvedet alueelle kohdistuvia heikentäviä vaikutuksia. Helsingin uuden yleiskaavan sisältö ja muutokset verrattuna Helsingin yleiskaavaan 2002 huomioiden ELY-keskus katsoo, että aikaisemmassa lausunnossa todetut kumuloituvat yhteisvaikutukset eivät muodostu merkittäviksi.

Vaikutukset Natura-alueen eheyteen

Uudenmaan ELY-keskus totesi aikaisemmasta yleiskaavaehdotuksesta antamassaan Natura-lausunnossa, että Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet Natura-alue koostuu neljästä erillisestä osa-alueesta. Neljä merenlahtea ja niiden rantaniityt ja läheiset pellot muodostavat pesimä- ja levähdysalueena kokonaisuuden, jossa linnut voivat ruokaillessaan tai häiriötilanteissa siirtyä nykyisin helposti alueelta toiselle. Lisäksi ekologisen metsäyhteyden säilymistä Sipoonkorpeen pidettiin eheyden näkökulmasta tärkeänä Natura-alueen metsälajistolle, erityisesti pyylle.

Uudessa yleiskaavaehdotuksessa rakentamisen painopiste on siirretty Uuden Porvoontien pohjoispuolelle. Edelleen Salmenkallion-Talosaaren alue on osoitettu selvitysalueena, mikä edistää etenkin Porvarinlahden-Kasabergetin alueen kytkeytymistä Natura-alueen itäisiin merenlahtiin

sekä hillitsee virkistyskäytön kasvua silikaattikalliot luontotyyppin esiintymisalueella. Itäisten merenlahtien välille ei ole kaavaehdotuksessa osoitettu maankäyttöä, joka heikentäisi alueiden välistä kytkeytyneisyyttä linnuston kannalta. Ratkaisu säilyttää myös Natura-alueen ulkopuolella rakentamiselta linnuston kannalta tärkeitä ruokailu- ja levähdysalueita, kuten Talosaaren ja Sjöängenin pellot ja niityt. Lisäksi Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet Natura-alueen ja Sipoonkorven metsäalueen välinen ekologinen metsäyhteyttä on pyritty säilyttämään ja kehittämään.

Edellä kuvatut muutokset huomioiden Natura-arvioinnissa tehtyä johtopäätöstä eheyteen kohdistuvien vaikutusten merkittävydestä voidaan pitää oikean suuntaisena. Varovaisuusperiaate huomioiden Natura-alueen eheyteen kohdistuvien merkittävästi heikentävien vaikutusten toteuttamatta jäämisen varmistaminen edellyttää kuitenkin ELY-keskuksen näkemyksen mukaan, että selvitysalueena osoitetun Salmenkallion-Talosaaren alueen maankäyttö ratkaistaan yleiskaavassa. Eheyden turvaamiseksi on olennaista säilyttää Natura-alueen merenlahtien sekä niihin liittyvien niittyjen ja peltojen muodostaman ekologisen kokonaisuuden toimivuus. Tämä toteutuu osoittamalla Salmenkallion alueet kaavassa suojelualueena ja muutoin alueet rakentamattomina pääosin virkistyskäytön tarpeisiin. Metsälajiston osalta eheyden säilyttäminen edellyttää jo pyynn kohdalla todettua ekologisen metsäyhteyden vahvistamista Sipoonkorpeen.

Vaikutukset Sipoonkorven Natura-alueeseen

Sipoonkorpi (FI0100066) sisältyy Natura 2000 -verkostoon luontodirektiivin mukaisena alueena (SAC). Natura-alueen pinta-ala on 1 267 ha. Alueen suojeluperusteena on kymmenen luontodirektiivin liitteen I luontotyyppiä ja kaksi liitteen II lajia. Natura-alue kuuluu lähes kokonaan Sipoonkorven kansallispuistoon.

Uudessa yleiskaavaehdotuksessa asutuksen painopiste on siirtynyt Uuden Porvoontien pohjoispuolelle. Tämän seurauksena asukasmäärä Sipoonkorven Natura-alueen läheisyydessä kasvaa aikaisempaan kaavaehdotukseen verrattuna ja myös Sipoonkorpeen kohdistuva virkistyskäyttö todennäköisesti lisääntyy. Natura-alueen ja asutuksen väliin osoitetussa vihervyöhykkeessä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia edelliseen kaavaehdotukseen verrattuna.

Uudenmaan ELY-keskus katsoi aikaisemman yleiskaavaehdotuksen Natura-arvioinnista 2.4.2015 antamassaan lausunnossa, että Natura-alueen ekologinen rakenne ja toiminta eivät muutu merkittävästi ja vaikutukset Natura-alueen suojelun perusteena oleviin luonnonarvoihin jäävät korkeintaan kohtalaisen kielteiseksi, kun esitetyt lieventämistoimenpiteet toteutetaan.

Uuden yleiskaavaehdotuksen Natura-arvioinnin mukaan vaikutukset ovat useimmille Natura-alueen suojelun perusteena olevista luontotyypeistä kielteisiä, mutta kokonaisuutena tarkasteltuna todennäköisesti melko pie-nialaisia. Lisääntyvän virkistyskäytön aiheuttamalle kulumiselle herkim-mäksi arvioidaan silikaattikalliot. Myös puustoiset suot, boreaaliset leh-dot, vaihettumissuot ja rantasuot sekä lähteet ja lähdesuot ovat herkkiä luontotyyppisiä, joille virkistyskäytön lisääntyminen voi aiheuttaa haittaa. Suojelun perusteena oleville luontodirektiivin lajeille, liito-orava ja kirjo-verkkoperhonen, ei yleiskaavaehdotuksella arvioida olevan haitallisia vai-kutuksia.

Arvioinnin mukaan kulumisesta aiheutuvia haittoja voidaan estää ja vä-hentää virkistyskäytön ohjauksella. Östersundomin yhteisen yleiskaavan keskuksia ja asuinrakentamista koskevissa määräyksissä edellytetään, että alueille on osoitettava riittävät kaupunginosapuistot ja lähivirkistys-alueet, jotka on toteutettava samanaikaisesti asuntotuotannon kanssa. Ulkoilualueita koskevassa kaavamääräyksessä edellytetään mm. alueen luonteen säilyttämistä ja hoitoa luontoarvoja tukevalla tavalla sekä pää-ulkoilureitistön rakentamista ennen ympäristön taajama-alueen toteutta-mista.

ELY-keskus katsoo, että rakentamisen painopisteen siirtyminen lähem-män Sipoonkorven Natura-aluetta uhkaa aiheuttaa virkistyskäyttöpai-neen kasvun myötä aikaisempaa voimakkaampia vaikutuksia kulutuk-selle herkille luontotyypeille. ELY-keskus pitää kuitenkin Natura-arvioin-nin johtopäätöksiä vaikutusten merkittävydestä perusteltuna, kun ote-taan esitettyjen lieventämiskeinojen lisäksi huomioon myös valtion mah-dollisuus luonnonsuojelulain 18 §:n mukaisesti kieltää tai rajoittaa liikku-mista Sipoonkorven kansallispuiston alueella, jos eläimistön tai kasvilli-suuden säilyminen sellaista vaatii.

Vaikutusten seuranta

Yleiskaavan toteuttamisesta aiheutuu tässä lausunnossa vaadituista muutoksista ja arvioinnissa esitetyistä lieventämistoimista huolimatta hei-kentäviä vaikutuksia useille suojelun perusteena oleville luonnonarvoille sekä Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet että Sipoonkorpi Natura-alueilla. Uudenmaan ELY-keskus korostaa, että jatkosuunnitte-lussa on tarpeen laatia kattava seurantaohjelma, jonka tavoitteena tulee olla tieteelliset vaatimukset täyttävillä menetelmillä seurata rakentami-sesta, kasvavasta virkistyskäyttöpaineesta sekä muista muutoksista Na-tura-alueiden luonnonarvoihin kohdistuvia vaikutuksia. Näin voidaan par-haiten varmistua, että vaikutukset eivät muodostu ennalta arvioitua suu-remmiksi ja lievennystoimenpiteet toimivat suunnitellusti.

YHTEENVETO

Uudenmaan ELY-keskus katsoo, että Östersundomin alueen uuden yleiskaavaehdotuksen vaikutukset ovat Natura-arvioinnissa esitetyistä lieventämistoimista huolimatta merkittävästi heikentäviä Mustavuorenlehto ja Östersundomin lintuvedet (FI0100065) Natura 2000 -alueen suojelun perusteena oleville luonnonarvoille: kehrääjä, pyy, silikaattikalliot ja eheys linnuston kannalta tarkasteltuna. Merkittävästi heikentävät vaikutukset voidaan välttää, kun kaavaehdotukseen tehdään seuraavat muutokset:

- Salmenkallion-Kantarnäsbergetin alueet osoitetaan luonnonsuojelualueena, joka mahdollistaa virkistyskäytön ohjaamiseksi tarvittavien liikkumiskieltojen ja -rajoitusten määräämisen luonnonsuojelualueen rauhoitusmääräyksillä. Muilta osin selvitysalueen maankäyttö ratkaistaan siten, että alueet osoitetaan rakentamattomina pääosin virkistyskäytön tarpeisiin.
- Ekologista metsäyhteyttä Sipoonkorpeen levennetään ja sen säilyminen turvataan, kunnes mahdollinen korvaava metsäyhteys on kehitetty ja osoitettu toimivaksi.

ELY-keskus katsoo, että yleiskaavaehdotus ei yksistään tai yhdessä muiden tiedossa olevien hankkeiden ja suunnitelmien kanssa merkittävästi heikennä Sipoonkorven (FI0100066) Natura 2000 -alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja, kun esitetyt lieventämistoimet toteutetaan.

Johtaja

Satu Pääkkönen

Johtava asiantuntija

Ilpo Huolman

Tiedoksi

Vantaan kaupunki (kirjaamo@vantaa.fi)

Sipoon kunta (kirjaamo@sipoo.fi)

Ympäristöministeriö (kirjaamo@ym.fi)

Uudenmaan liitto (toimisto@uudenmaanliitto.fi)

Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut (kirjaamo@metsa.fi)

Suomen ympäristökeskus (kirjaamo.syke@ymparisto.fi)